

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek door middel van boringen
aan de Planckweg te Slenaken, gemeente
Gulpen-Wittem (L)**

A.J. Wullink & M. Stiekema

ARC-Rapporten 2009-215

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Planckweg te Slenaken, gemeente Gulpen-Wittem (L)

ARC-Rapporten 2009-215
ARC-Projectcode 2009/596

Tekst

A.J. Wullink & M. Stiekema

Afbeeldingen

A.J. Wullink & M. Stiekema

Redactie

A.J. Wullink

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

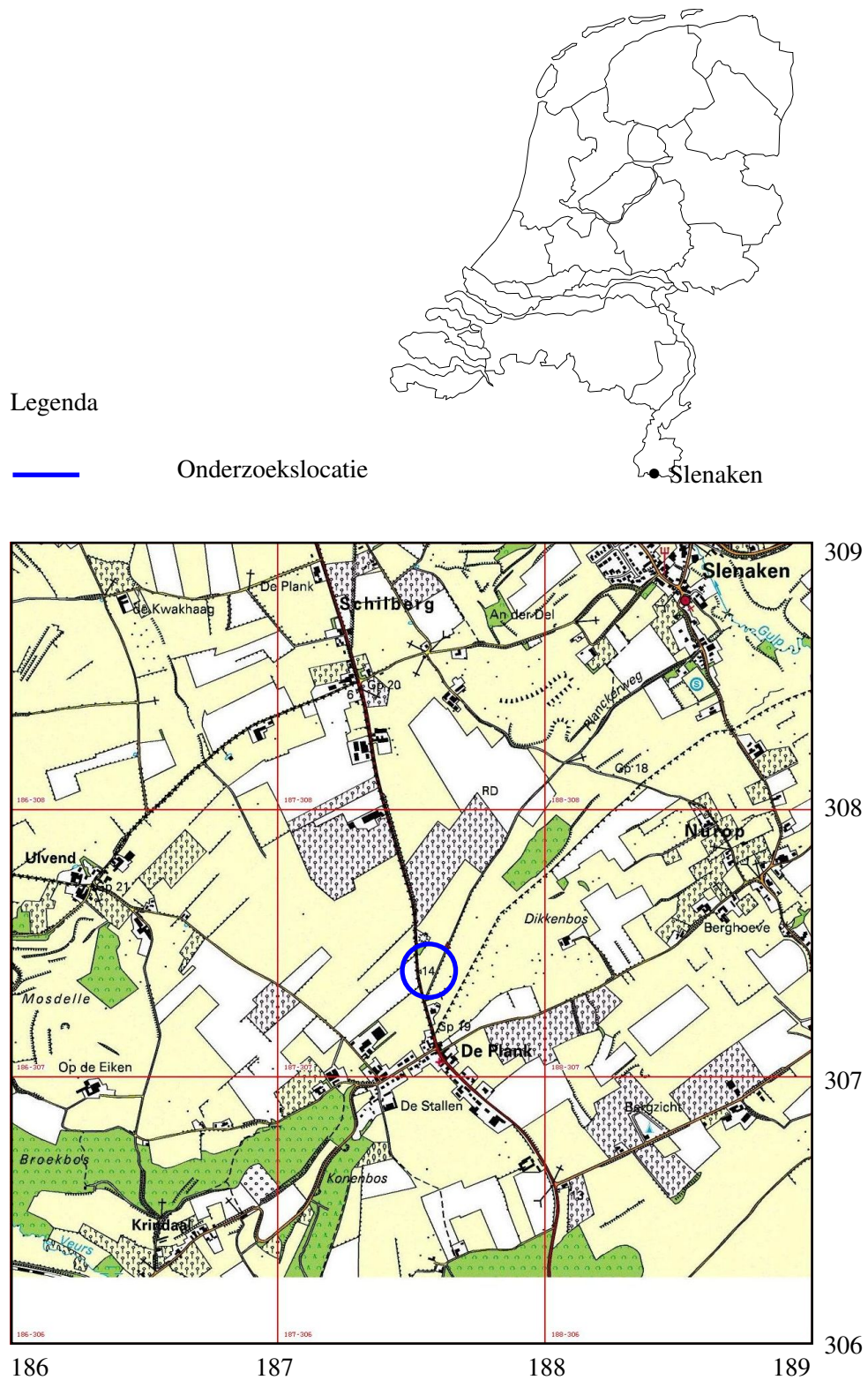
Projectnaam	Slenaken - Planckerweg
Projectcode	2009/596
Archisnummer	37420
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Swalmen, M. Stiekema
Contact	0475-504961, stiekema@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Gulpen-Wittem, dhr. R. Defaux
Contact	043-8800600

Locatiegegevens

Toponiem	Planckerweg
Plaats	Slenaken
Gemeente	Gulpen-Wittem
Provincie	Limburg
Kaartblad	69B
RD-coördinaten	N: 187521/307461 O: 187605/307425 Z: 187549/307296 W: 187524/309379
Oppervlakte	5.585 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel (Pleistoceen) op Formatie van Tongeren, Afzettingen van Holset, (Tertiair) op Formatie van Gulpen (Krijt)
Geomorfologie	Schiervlakteplateau bedekt met loess (9D1)
Bodem	Bergbrikgrond (BLb6)
Historische situatie	De onderzoekslocatie is in ieder geval al sinds begin 19e eeuw in gebruik als grasland en akkerland.
Archeologische verwachting	Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) bevindt het plangebied zich in een gebied met een hoge indicatieve archeologische waarde

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Swalmen heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Planckerweg te Slenaken (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. In het plangebied is de aanleg van een reinwaterkelder gepland. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van 2.000 m² worden bebouwd. De kelders zullen tot een diepte van circa 3 meter worden uitgegraven. Verder zal er in de zuidelijke punt van het plangebied een noodoverstortvijver worden gerealiseerd. De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 22 september 2009 door drs. M. Stiekema van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In september 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Uit de landschappelijke ligging binnen het Zuid-Limburgse loessgebied en de waarnemingen in de omgeving blijkt dat het plangebied vanaf het Midden-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van archeologische resten is hoog. De omgeving van het plangebied is getuige de vele vuursteenvondsten in ieder geval vanaf het Neolithicum bewoond geweest. De bewoning is geconcentreerd op de randen van het plateau en de overgang naar de dalen. Dit hangt ook mede samen met het daar dagzomen van sterk vuursteenhoudende lagen. De landschappelijke ligging van de waarnemingen in de omgeving van het plangebied onderschrijft dit

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Stiekema, M., 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Planckerweg te Slenaken in de gemeente Gulpen-Wittem*, Econsultancy Rapport 09041244 (conceptversie).

beeld, de meeste vuursteenvondsten zijn op de randen van het plateau gedaan. Als er in het plangebied echter bergbrikgronden aanwezig zijn, dan is de oorspronkelijke top van het bodemprofiel waarschijnlijk door erosie verdwenen. Deze erosie vond voornamelijk in de Romeinse tijd en de Middeleeuwen plaats. In dat geval zal het plangebied nog een hoge verwachting hebben voor archeologische resten uit de Romeinse tijd en Middeleeuwen, maar een lage verwachting voor archeologische resten uit het Paleolithicum tot de IJzertijd.

De archeologische resten komen voor direct aan of onder het maaiveld. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden binnen 50 cm beneden het maaiveld verwacht. De archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- of vuursteenstrooiingen. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn op het bebouwde deel van het plangebied met behulp van een edelmanboor met een diameter van 7 cm vijf verkennende boringen geplaatst tot minimaal 70 en maximaal 110 cm –mv. De boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten door het te versnijden. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. In alle boringen werd zwak zandige leem (loess) aangetroffen. In alle boringen was er sprake van een intact bodemprofiel. In de top van het bodemprofiel werd een 20 à 30 cm –mv dik licht grijs-bruine bouwvoor aangetroffen. De bouwvoor van boring 1 bevatte resten puin en baksteen, bij de overige boringen was de bouwvoor 'schoon'. Onder de bouwvoor is bij de boringen 2–5 een zwak vuursteenhoudende licht oranjegrijze leemlaag met lichtgekleurde klei (inspoelings)vlekken aangetroffen. Hieronder is tot 110 cm –mv het oorspronkelijke moedermateriaal, de oranjegeel kleurige C-horizont, aangetroffen. Bij alle boringen was deze laag matig vuursteenhoudend, maar na onderen nam het vuursteengehalte toe. Bij twee van de vijf boringen is de boring gestuit op een sterk vuursteenhoudende laag. Bij boring 1 is er geen inspoelingslaag aangetroffen; direct onder de bouwvoor werd de vuursteenrijke laag aangetroffen.

De matig vuursteenhoudende leemlaag aan de basis van de boringen en de vuursteenlaag in boringen 1 en 2 zijn geïnterpreteerd als vuursteeneluvium. Dit is een in het Tertiair ontstaan verweringsproduct van het Krijt-kalksteen dat in de ondergrond voorkomt. Onder de toen heersende tropische omstandigheden verweerde de kalksteen, waardoor een residu van klei en vuursteen overbleef, dat in het zuidoosten van Zuid-Limburg op de plateaus wordt aangetroffen. De loess die op het vuursteeneluvium is aangetroffen, betreft eolische afzettingen van de Formatie van Boxtel (Laagpakket van Schimmert), welke is afgezet tijdens de koude periodes van het Kwartair. Tijdens het Holocene is in de loess een zogenaamde brikgrond gevormd. Kenmerkend voor een brikgrond is de zogenaamde briklaag, een klei-inspoelingshorizont. In boringen 2–4 wordt de briklaag direct onder de (recente) bouwvoor aangetroffen. In boring 1 ontbreekt de briklaag en wordt direct onder de bouwvoor het vuursteeneluvium aangetroffen. Dit impliceert dat een deel van het loesspakket is geërodeert. Deze erosie is gerelateerd aan grootschalige ontbossingen in de Romeinse Tijd en de Late Middeleeuwen. Door het voorkomen van de briklaag direct onder de bouwvoor kan de bodem worden geclassificeerd als bergbrikgrond. De kleine hoeveelheid vuursteen die in de briklaag voorkomt, is vermoedelijk door bodemwerking vanuit het vuursteeneluvium in de loess terecht gekomen.

In de verkennende boringen zijn geen archeologische indicatoren waargenomen.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt de planlocatie op een Schiervlakterest-plateau Deze schiervlakte is een restant van het in het Tertiair opgeheven Leisteen-plateau, bestaand uit kalksteenafzettingen uit het Krijt (Formatie van Gulpen). Gedurende het Tertiair heeft er onder (sub)tropische omstandigheden een intensieve chemische verwerking plaatsgevonden. De kalksteenafzettingen werden hierbij sterk aangetast. Wat overbleef waren afzettingen van meer resistente vuursteen in een bruin getint verweringsresidu van de kalksteen met lokaal uitgeloopte Tertiaire zanden, in dolinen voorkomend (Formatie van Tongeren). In de direct omgeving van het plangebied worden deze Tertiaire afzettingen en de onderliggende Krijtafzettingen van de Formatie van Gulpen aan het maaiveld aangetroffen, vooral aan de randen van de plateau's. Uit de landschappelijke ligging binnen het Zuid-Limburgse loessgebied en de waarnemingen in de omgeving blijkt dat het plangebied vanaf het Midden-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van archeologische resten is hoog. De omgeving van het plangebied is getuige de vele vuursteenvondsten in ieder geval vanaf het Neolithicum bewoond geweest. De bewoning is geconcentreerd op de randen van het plateau en de overgang naar de dalen. Dit hangt ook mede samen met het daar dagzomen van sterk vuursteenhoudende lagen. De landschappelijke ligging van de waarnemingen in de omgeving van het plangebied onderschrijft dit beeld, de meeste vuursteenvondsten zijn op de randen van het plateau gedaan. Als er in het plangebied echter bergbrikgronden aanwezig zijn, dan is de oorspronkelijke top van het bodemprofiel waarschijnlijk door erosie verdwenen. Deze erosie vond voornamelijk in de Romeinse tijd en de Middeleeuwen plaats. In dat geval zal het plangebied nog een hoge verwachting hebben voor archeologische resten uit de Romeinse tijd en Middeleeuwen, maar een lage verwachting voor archeologische resten uit het Paleolithicum tot de IJzertijd. De archeologische resten komen voor direct aan of onder het maaiveld. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden binnen 50 cm beneden het maaiveld verwacht. De archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- of vuursteenstrooiingen. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextypen en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Het verkennend inventariserend booronderzoek heeft bevestigd dat binnen het plangebied een bergbrikgrond aanwezig is in een dun loesspakket op vuursteeneluvium. Hierdoor blijft de hoge archeologische trefkans voor de onderzoekslocatie bestaan. Doordat bij een bergbrikgrond de top van het loessdek is geërodeerd, is de kans op archeologische resten uit de steentijden klein. De hoge verwachting geldt dus voor resten uit latere periodes, met name uit de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen.

4 Aanbeveling

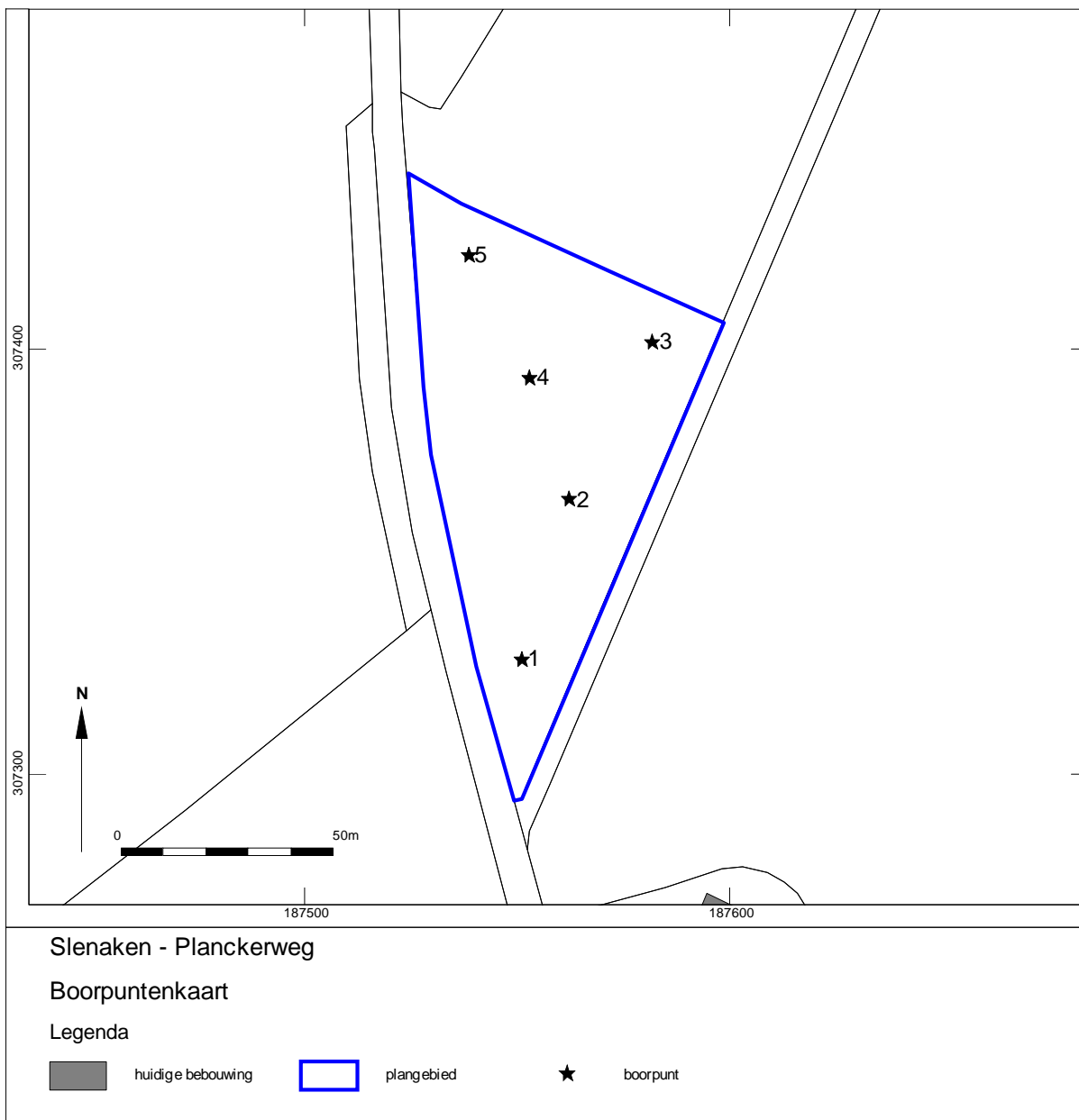
Vanwege de landschappelijke ligging van het plangebied, de waarnemingen uit de omgeving van het plangebied en de aangetroffen bodemprofielen in het verkennend booronderzoek, is de verwachting dat er (nog) archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn hoog. Geadviseerd wordt dan ook om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P), teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van archeologische resten te onderzoeken. Het is vooralsnog niet mogelijk om op basis van de resultaten van het verkennend booronderzoek een vindplaats te waarderen. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE). Het bevoegd gezag beslist of het door ARC bv geadviseerde vervolgonderzoek wordt overgenomen in het selectiebesluit.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

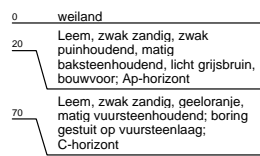
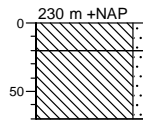

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: M. Stiekema.

Bijlage 1 Boorprofielen

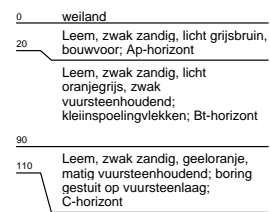
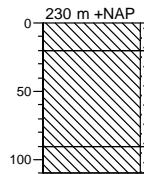
Boring: 1

X: 187551
Y: 307327

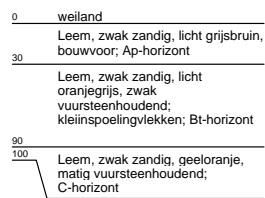
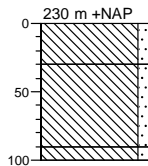
Boring: 2

X: 187562
Y: 307365

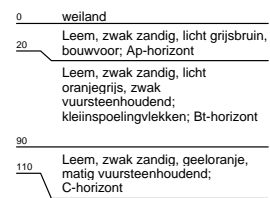
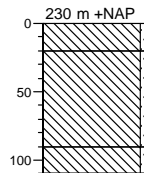
Boring: 3

X: 187582
Y: 307402

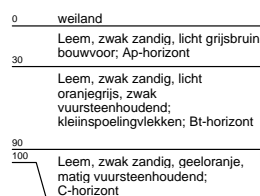
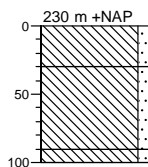
Boring: 4

X: 187553
Y: 307393

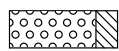
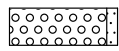
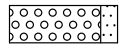
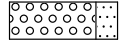

Boring: 5

X: 187539
Y: 307422

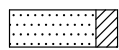
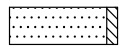
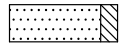

Legenda (conform NEN 5104)

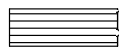

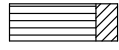
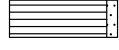

grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiig
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig

veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiig
	Veen, sterk kleiig
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig

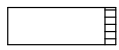

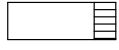

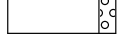

klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig

geur

	geen geur
	zwakke geur
	matige geur
	sterke geur
	uiterste geur

olie

	geen olie-water reactie
	zwakke olie-water reactie
	matige olie-water reactie
	sterke olie-water reactie
	uiterste olie-water reactie

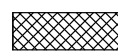
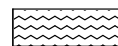
p.i.d.-waarde

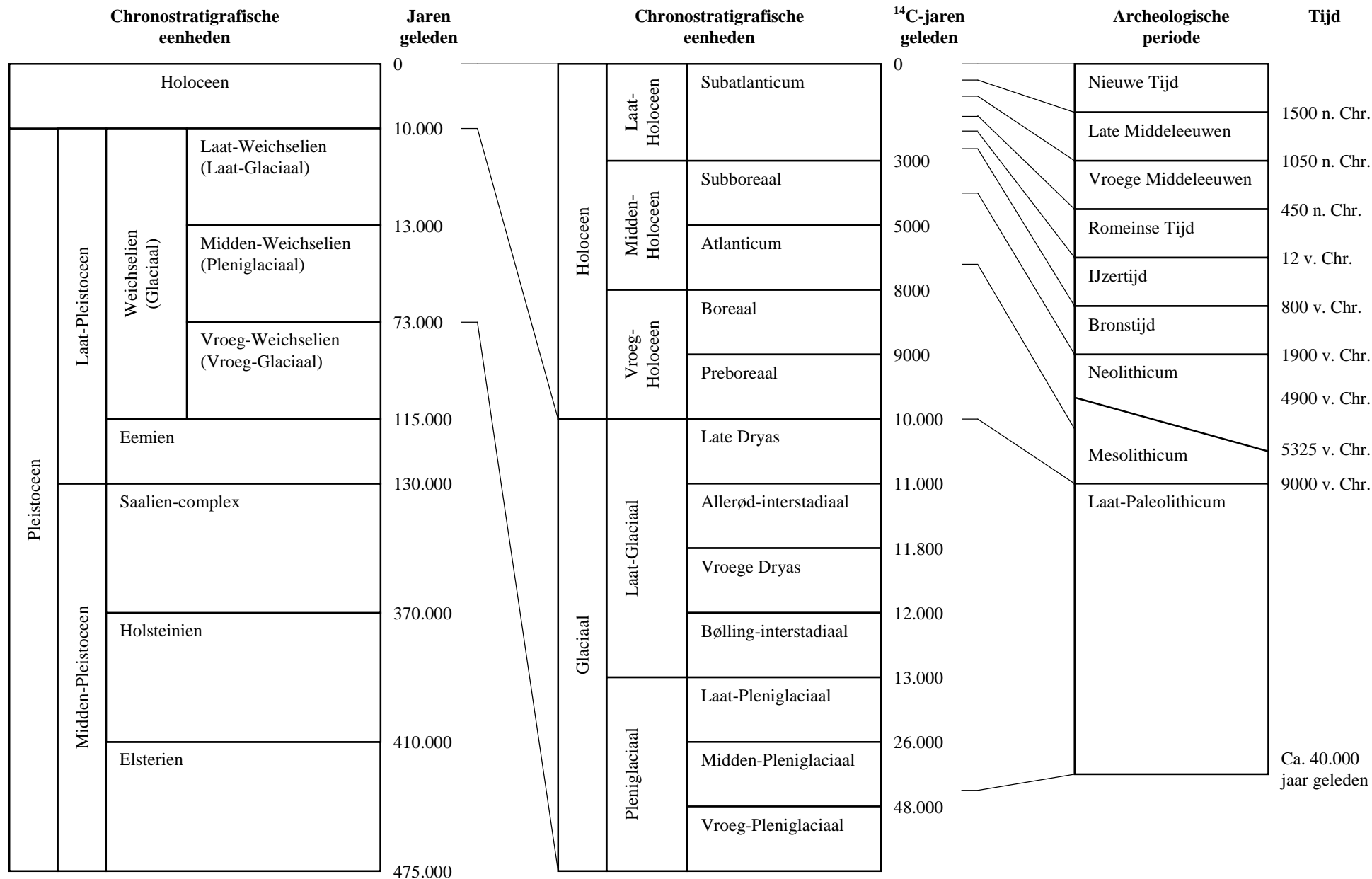
	>0
	>1
	>10
	>100
	>1000
	>10000

monsters

	geroerd monster
	ongeroerd monster

overig

	bijzonder bestanddeel
	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
	grondwaterstand
	Gemiddeld laagste grondwaterstand
	slib
	water

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.